

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА КИТАЮ

В статті аналізуються правові основи торговельних відносин Європейського Союзу і Китаю на основі Договору про торгівлю і співробітництво (1985), а також проекту Договору про партнерство і співробітництво.

Ключевые слова: *співробітництво, стратегічні партнери, договір про торгівлю і співробітництво.*

Legal regulation of the trade relations of European Union and China using Agreement about Trade and Cooperation (1985) and project of the Agreement about Partnership and Cooperation is being analyzed in this article.

Key words: *cooperation, strategic partner, agreement on trade and cooperation.*

Багатостороння система міжнародної торгівлі пройшла складний процес розвитку, в умовах якого до середини ХХ століття поступово виникло усвідомлення того, що світове господарство не може ефективно функціонувати без вироблення державами спільних правил поведінки та механізмів їх реалізації. Це зумовило виникнення державних інтеграційних об'єднань, серед яких важливе значення в системі міжнародних економічних відносин має Європейський Союз (далі – ЄС)¹.

Саме Європейське співтовариство вугілля та сталі (1951 р.), з якого розпочалася європейська економічна інтеграція, відкрило шлях початку лібералізації торгівлі у післявоєнній Європі. Згодом основи правової системи ЄС, створення митного союзу, а також внутрішнього ринку ЄС, в межах якого забезпечується свобода руху товарів, послуг, осіб та капіталу, були закладені Договором про створення Європейського економічного співтовариства 1957 р. Утворений на основі Європейських співтовариств ЄС став однією з найпотужніших міжнародних організацій, в рамках якої ліквідовано бар'єри у взаємній торгівлі між державами-членами².

ЄС, який на даний момент складається з 27 країн, є найбільшим торговельним партнером КНР й з погляду торговельних відносин, як КНР, так і ЄС зацікавлені в підтримці й розвитку міцних, передбачуваних, прозорих і досить відкритих торговельних відносин.

Китай і Європейський Союз вже понад тридцять років є офіційними стратегічними партнерами. За цей час сталися величезні зміни, як у самому Китаї, так і в характері цих відносин. На початок ХХІ ст. Китай досягнув надзвичайно високих показників соціально-економічного розвитку, що дозволяють йому перетворитися на важливий полюс світової політики. Трансформація країни зі світових аутсайдерів у лідери закономірно актуалізує дослідження сучасної зовнішньої політики Китаю і, особливо, підходів керівництва КНР до розв'язання першочергових завдань сталого розвитку.

Набуття КНР статусу економіки з найвищими темпами зростання, а також низка інших показників прогресу цієї країни мали двозначну реакцію у світі. Ви-

© Лі Юхао – аспірант Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

никло поняття «китайської загрози», тобто комплексу проблем, пов'язаних зі швидким розвитком Китаю: від розширення його політичного впливу і нарощування військової могутності до зростання потреб в енергоносіях.

Однак, перед Китаєм та ЄС стоїть багато завдань і проблем, і, передусім, вони пов'язані з економікою. Економічний розвиток Китаю за останні роки був різким. Але швидке зростання завжди породжує нестабільність, яку Китай повинен звести до мінімуму та подолати. У міру його інтеграції до світової економіки Китай повинен намагатися зберегти стійке економічне зростання, піклуючись при цьому про охорону довкілля і вирішуючи проблеми бідності та нерівності. Це дуже складні завдання, і Китай не може справитися з ними один.

Китай – одна з небагатьох країн світу, де успішна модернізація економіки, її інтеграція у глобальну систему господарювання відбувається за збереження монополії на владу Комуністичною партією (КПК). Економічні результати реформ у КНР за світовими стандартами є дуже високими. Щорічне зростання ВВП останні 20 років становило приблизно 9-10 %. В липні ц.р. Міжнародний валютний фонд підвищив прогноз економічного зростання Китаю у 2007 р. і 2008 р. до 11,2 %, вказавши при цьому, що КНР у поточному році стане найпотужнішою рушійною силою світової економіки. На підставі зіставлення ВВП за паритетом купівельної спроможності Китай посідає третє місце у світі після США та ЄС, а подеколи навіть друге – безпосередньо після США. Позитивне сальдо торгівлі товарами зі США на користь Китаю у 2006 р. становило 220 млрд. дол.³

На тлі вражаючих економічних результатів внутрішньополітична ситуація у країні залишається непростюю, з усіма проблемами нерівномірності розвитку, проблемою зайнятості, демографічною, екологічною тощо. Значна кількість бідного населення є постійним джерелом загрози соціальної стабільності. Збереження наявного соціального укладу в країні і одночасне перетворення економіки на сучасну і глобальну є першочерговим завданням правлячих кіл КНР.

Якщо раніше китайський уряд приділяв основну увагу форсованому індустріальному розвитку, то команда на чолі з генеральним секретарем ЦК КПК Ху Цзінтао та прем'єр-міністром Вень Цзябао є прихильниками внутрішньополітичного курсу на «соціалізацію» економіки. Пріоритетними для розвитку країни ними визнані напрями економії енергії, вдосконалення систем освіти та охорони здоров'я, соціальні реформи, боротьба з бідністю, захист навколишнього середовища.

Китайська програма розвитку передбачає, що сукупний ВВП країни має у 2010 і 2020 рр. подвоїтися, тоді до 2050 р. у Китаю з'являться реальні перспективи позбутися внутрішніх проблем і поповнити коло розвинених «середніх» країн.

Однак на цьому шляху, за оцінками китайських експертів, постають три значні проблеми: доступ до енерго- та сировинних ресурсів, збереження екології, а також дотримання балансу між економічним і соціальним розвитком.

Пошук ресурсів найбільше залежить від зовнішньополітичного курсу Китаю. Країна вже стала найбільшим у світі споживачем чотирьох з п'яти основних видів сировинних ресурсів – зернових, м'яса, вугілля і сталі, а за рівнем споживання нафти посідає друге після США місце. Значну частину необхідних продуктів Китаю доводиться імпортувати. Доступ до іноземних ресурсів є необхідним для подальшого економічного розвитку і відповідно збереження соціальної стабільності і наявної політичної системи Китаю. Отже, зовнішньополітичний курс Китаю було адаптовано до стратегії внутрішнього розвитку.

Удосконаленню зовнішньоторговельної політики ЄС та КНР в цілому та її правового забезпечення, зокрема, може сприяти розширення методологічних підходів, це передбачає виявлення тенденцій розвитку двосторонніх економічних відносин зазначених стратегічних партнерів, стосунки між якими, їх інтенсифікація або ускладнення здатні здійснювати суттєвий вплив на відповідні сегменти міжнародних ринків товарів, послуг, технологій, у виході на які вони зацікавлені.

Розглядаючи зміст торговельних відносин двох регіональних лідерів – Європейського Союзу та Китаю, можна зазначити, що їх правові засади зафіксовані в рамковій Угоді про торгівлю та співробітництво 1985 р., яку має буде замінено новою Угодою про партнерство та співробітництво, переговори щодо укладення якої розпочато у січні 2007 р., а також у більш ніж двадцяти секторальних договорах у пріоритетних сферах.

Слід зазначити, що з кінця січня до початку лютого 2009 року прем'єр-міністр КНР Вень Цзябао здійснив візит до Європи. Китайська і європейська сторони досягли важливих домовленостей у ряді глобальних питань, у тому числі, у питанні реакції на фінансову кризу. Китай, ЄС і чотири європейські країни підписали 38 договорів у сфері регулювання торговельних відносин.

Останнім часом дії уряду КНР направлені на полегшення двосторонніх відносин, посилення співробітництва, приборкання протекціонізму й спільну боротьбу зі складною фінансовою ситуацією. З іншого боку, це говорить і про залежність Китаю від західного ринку.

До фінансової кризи самий яскравий прояв протекціонізму ЄС на адресу Китаю було відображено в антидемпінгу. На економічно депресивному фоні така ситуація може погіршитися. З півночі на південь, із заходу на схід у Європі піднімається протекціонізм, що пояснюється рівнем економічного розвитку даних країн і їхньою індустріальною структурою.

Китай відправляє делегацію до Європи для придбання товарів і технологій, головна мета якої полягає в приборканні протекціонізму на адресу Китаю в Європі. На тлі тяжкої економічної обстановки, що виникла після Другої світової війни, піднявся протекціонізм у всьому світі, що завдає шкоди Китаю, як другій країні-експортеру у світі. ЄС – найбільший торговельний партнер для Китаю, до речі, збільшення китайсько-європейського товарообігу на 10% вище китайсько-американського товарообігу. Дана дипломатична ініціатива допоможе послабити дисбаланс товарообігу. У порівнянні з США і Японією політика про експорт технологій у ЄС порівняно вільніша. Протягом довгого часу частка імпортованих технологій з Європи займає майже половину від загального обсягу запозичених технологій⁴.

У практичній площині на сучасному етапі у компаній країн-членів ЄС викликає серйозне занепокоєння посилення конкурентного тиску з боку китайських експортерів майже в усіх галузях виробництва товарів, насамперед, трудомістких та низько-технологічних, як на спільному ринку ЄС, так і на зовнішніх ринках, на яких європейські виробники тривалий час займали провідні позиції.

Використовуючи потенціал стратегічного партнерства з ЄС та приділяючи суттєву увагу вивченню його досвіду здійснення внутрішньої та зовнішньоекономічної політики, КНР рухається власним шляхом та вже став для Європейського Союзу головним викликом ефективності єдиної торговельної політики, що обумовлено, у тому числі, виникненням у нього вперше значного зовнішньоторговельного дефіциту в сфері експорту-імпорту товарів.

При цьому слід зазначити, що інститути ЄС не змогли спрогнозувати настання таких несприятливих наслідків у економічних відносинах з країнами, що розвиваються (developing countries), своєчасно визначити масштаби негативних тенденцій та системно задіяти правові механізми їх мінімізації.

До окремих заходів оптимізації ситуації можна віднести тимчасове призупинення (яке діяло до 31.12.2008 р.) права Китаю на використання спеціального правового інструментарію *acquis communautaire*, зокрема, Генеральної системи преференцій, щодо якої він є другим за обсягами бенефіціаром. Враховуючи односторонній характер запровадження таких преференцій, згідно ст. 14 відповідного Регламенту⁵, було прийняте рішення щодо їх вилучення стосовно імпорту певного переліку товарів з різних країн. Саме китайські товари зазнали найбільших вилучень, які, однак, за своєю правовою природою не є санкціями.

За результатами публічного обговорення в ЄС стану розвитку двосторонньої торгівлі як європейські компанії, так і Європейська Комісія визнали, що вона, значною мірою, гальмується Китаєм через запровадження торгових бар'єрів та неповну імплементацію міжнародно-правових зобов'язань, прийнятих при вступі до СОТ. Серед порушень останніх слід назвати такі: нетарифні бар'єри, запровадження законодавчих вимог щодо обов'язкової наявності так званого «місцевого компоненту» в низці сфер, надання державою субсидій пріоритетним галузям економіки, здійснення державної промислової політики, спрямованої на підтримку внутрішнього виробництва та стримування експорту⁶.

Оптимізації правового режиму опосередкованого виходу на ринок континентального Китаю для європейських суб'єктів транскордонної комерційної діяльності може суттєво сприяти такий інструмент, як Дововленість про тісне економічне партнерство між КНР та Гонконгом (Сянганом), що, незважаючи на відсутність статусу суверенних держав у сторін, можна визнати Угодою про зону вільної торгівлі, вперше укладеною КНР у двосторонньому форматі.

При цьому, в процесі розробки окремої стратегії розвитку відносин ЄС з Гонконгом до 2013 р. Європейська Комісія акцентує увагу на тому, що він відіграє функцію «брами» для значної кількості компаній з країн-членів ЄС, які шукають нові виходи на ринок континентального Китаю. У свою чергу, зростає роль Гонконгу й для реалізації можливостей компаній з континентального Китаю на ринку ЄС⁷.

Таким чином, торгівля між ЄС і Китаєм є важливим завданням для двосторонніх торговельних відносин.

Підсумовуючи викладене, доцільно зазначити, що у той момент, коли Китай і ЄС стоять перед численними глобальними викликами, зокрема, переживають глобальну фінансову кризу, найважливішим спільним інтересом сторін стало надання один одному найбільшій взаємній підтримки. Голова Єврокомісії відзначив, що Китай є «ключовим» партнером ЄС у боротьбі із численними глобальними викликами. Виклики одночасно надають і нові можливості, тому на фоні глобальної фінансової кризи об'єднання зусиль Китаю і ЄС, які є двома найважливішими у світі економічними суб'єктами, піде на благо розвитку двосторонніх відносин.

Завдяки спільним зусиллям Китаю і ЄС спостерігається тенденція безперервного розширення двостороннього співробітництва. Останнім часом обидві сторони підписали угоди про співробітництво в енергетичній, науково-технічній галузях і в сфері середнього й малого бізнесу. Після того, як на початку року Китай направив у Європу свою делегацію для закупівлі європейських товарів, тепер він

планує послати в ЄС нову подібну місію. Це конкретний крок Китаю, спрямований на боротьбу з торговельним і інвестиційним протекціонізмом, і цим кроком Китай демонструє свою рішучість разом з європейським партнером протистояти глобальній фінансовій кризі.

Китай та Європа, найбільша країна, яка розвивається, і найбільше об'єднання розвинених країн, мають великий потенціал і широкі перспективи співробітництва. Сторони повинні усунути всі перешкоди й стабільно розширювати співробітництво. Якнайшвидше визнання Європейським Союзом статусу Китаю як країни з ринковою економікою, пом'якшення обмежень на експорт до Китаю продукції високих технологій і зняття ембарго на поставки військової продукції до Китаю буде сприяти зростанню та зміцненню торгово-економічного співробітництва, а також розширенню сфер співробітництва між сторонами, що піде на користь китайсько-європейським відносинам.

Після першої зустрічі лідерів Китаю та ЄС у 1998 році політична й економічна ситуація в світі пройшли через величезні зміни. Разом з тим, глобальне стратегічне й взаємовигідне партнерство між Китаєм і ЄС стрімко розширювалося й заглиблювалося. Друге десятиліття китайсько-європейських відносин сповнено надій за умов, що сторони будуть дотримуватися стратегічних і далекоглядних точок зору, а також принципів взаємоповаги й взаємного невтручання у внутрішні справи, урахувати основні інтереси один одного й належним чином вирішувати стратегічні питання.

Отже, сучасні двосторонні економічні відносини Європейського Союзу та Китаю є достатньо різновекторними та складними, що вимагає здійснення постійного моніторингу з метою визначення реальних перспектив їх подальшого розвитку та удосконалення у цьому контексті правової складової економічної політики обох стратегічних партнерів.

1. *Мозіль З.* Правові основи внутрішнього ринку Європейського Союзу: загальнотеоретичні аспекти // Вісник. – Львів, 2004. – Вип.11. – С.139–144. 2. *Шницров О.І.* Торговецька політика ЄС у концепціях сусідства // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2004. – Вип. 50. – Ч. 1. – С. 173–177. 3. <http://russia.mofcom.gov.cn/> 4. <http://russia.mofcom.gov.cn/> 5. Council Regulation (EC) No 980/2005 of 27 June 2005 applying a scheme of generalised tariff preferences. – OJ L 169 of 30/06/2005. 6. Commission Working Document Accompanying COM (2006) 632 final: Closer Partners, Growing Responsibilities A policy paper on EU-China trade and investment: Competition and Partnership. – Brussels, 24.10.2006, COM (2006) 632 final // Електронний ресурс. Режим доступу: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130791.pdf. 7. Communication from Commission to the Council and the European Parliament - The European Union, Hong Kong and Macao: possibilities for cooperation 2007–2013, – Brussels, 26.10.2006, COM(2006) 648 final // Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.delhkg.ec.europa.eu/en/docs/COMM_PDF_COM_2006_0648_F_EN_ACTE.pdf